

Յաշտարարու-Թիւնները ընդունելով հետևյալ կերպով  
Յաշտարարու-Թիւնները բառին 2 է, ընկալման երկարացումով:

անձնագրով մշակվի, որը նպատակ է զրկել իրեն անձնուիրաբար ծառայելու մասնաւորապէս Ղանձակի հայ հասարակութեան: Ապացոյց, որ պարտի պատրաստած աշակերտները հեշտութեամբ ընդունվում են գլխաւորօրէն առաջին և երկրորդ դասարանները: Պարտը պահում է և գլխաւորով և աշակերտներ շատ չնչին վարձով: Եւսցի չորից և գրքերից, ամսական 15 բուրլով տալիս է ամեն բան: Անցեալ 1885 թ. Մ. Ալ-ի ուսումնարանում տասնութ էին 120 աշակերտ, իսկ այս տարի, որովհետեւ ցարտաւորս տեղիս

Իրազդիւնները հաղորդում են, որ զէմ-  
ապէշէ (գաւառական վարչութիւն) բը-  
ժիշկներն էլ պէտք է պետական ծա-  
ռայութեան մէջ հաշուեն—միայն ա-  
ռանց զէմի ստանալու իրաւունքի:  
Սրա նպատակը ասէ է, որ բժիշկնե-  
րին կարողանան դրաւել զէմի զեմ-  
ապետները: Սա ցանկ համար ցուցանի,  
որ

կանոններ պէտք է օրէնսդրական կարգով հաստատէ պետական խորհուրդը:

Նոյեմբերի մէկին կատարուեցաւ Թիֆլիսի Ալեքսանդրեան ուսուցչական ինստիտուտի տարեկան հաշուետեւութիւնը: Կարգացում հաշուից երևում է, որ ուսումնարանում ուսանում են հայեր 13 հոգի, վրացիներ — 85 հոգի, ռուսներ — 72 հոգի, գերմանացիներ և լեհացիներ — 5 ական հոգի: Իրէականներ — 3 հոգի և մի մի հոգի էլ ֆրանսիացի և թուրք:

ԱԽԱՆՔԱՅԻՆ.— Տեղիս եկեղ. ծխական ուսուցչական խումբը, պատուելով իւր ընկեր Գեորգ Ալեքսանդրեանի քաջացի յիշատակը, ոչ միայն իւր ծախսով թաղեց, այլ և որոշել է մի գեղեցիկ տապանաքար դնել տալ հանգուցեալի գերեզմանի վերայ:

ՇՈՒՇԻԻՑ.— Քանի գնում՝ այնքան շատանում է Շուշիից գաղթողների թիւը դէպի Կովկասի դանազան քաղաքներ: Նրանք ապրուստի պակասութիւնից ստիպուած, թողնում են իրենց հայրենիքը և գնում ուրիշ քաղաքներում բաղդ որոնելու, սակայն բաղդը այնտեղ, պանդխտութեան մէջ ամենքին չէ ժպտում և շատերը վերադառնում են գլխիկորով: Այստեղի կոպէկներով շատանում, ցնք հասկանում, թէ ինչի են առանց մտածելու ատանդական ընկնում:

Գերմանական Եկատերինֆելդ գաղթատելի մասերը իշխած Բարատովի կառուածքում գտնուել է արծաթի հանք: Ալեքէթի հովտում, փորձի համար հանքի մի կտորը ուղարկուած է Թիֆլիսի փորձողական պալատը, Հանքի մշակելու համար, ինչպէս լսել է «Ա. ՕԾ»-ն, կառուածատէրը առանձին մասնադէմ է հրաւիրել:

Անցեալ օրեր հաղորդել էինք, որ երկրիս կառավարչապետ Գոնդուով-Կորսակովը ուղեւորուեց դէպի Պետերբուրգ, իսկ երէկ, նոյեմբերի 18-ին նոյնպէս դէպի Պետերբուրգ ճանապարհ ընկաւ պաշտօնական գործերով, Կովկասի կառավարչապետի կանցելարիայի գիրեկտօր գեներալ-մայոր Ա. Ա. Շէպէլովը:

ՍԱԼԻԱՆԻՑ ԷԶՍԻԱԾԻՆ

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ԶԱՆԱԳԱՐՆԵՐԻ ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՒ ԽՈԿՄՈՒՆԻՏՏԸ \*

Արդէն մեր կառքերը կազմ ու պատրաստ էին: Լօնդոնի պանդոկապետը պ. Առաքել Դատուրեանցի պատուերով, հոգացել էր քաղցրաքուր Ալատի ավերիկի բացուող անյաջողորդ ախորժակի հոգը մի առատ պաշարով: Ամեն բան առատ էր մանաւանդ գինին, Բարի պանդոկապետը կարծես կամեցել էր ապացուցել Ուստայ Զամալի \*\*) անմասն երգի ճշմարտութիւնը թէ՛

\*) Տես № 197.

\*\*) Ազգային աշուղներից և բանաստեղծներից ոչ մէկը այնպիսի անմասն ոճով չէ երգած Հայաստանի խնջոյքների կենդանարար ոգին՝ գինին, ինչպէս ուստայ Զամալը (Մ. Բարսեղեանի անցնելը): Այս երգի մէջ նրան ուղղակի կարելի է անուանել հայ Անակրէտ: Պատկանեալներն ու Շահադիղեաններն անգամ կը սիրահարուէին այս երգի հիւսուածքի ներքին: Երան, զոյների առատութեան, մանաւանդ պատկերների հիացուցիչ կենդանութեան: Ախմէս, որ մեր երգա-

Աղնիւ գինիները քեզ խմեն հայր-սուրբներ: Վարուց սրբոց կը լինին քաջ պատմիչներ: Առականքով կը տան սիրուն խրատներ, Լիանալով կը դարձանան լողողներ: Գէ, մատուակ, լի անապախ ած գինի, Խմենք կենաց կրօնաւորաց հայ ազգի:

Ժամի չորսն էր, որ մենք Ներսէսի դարեանդը բարձրացած՝ Գեղարդի ճանապարհի վերայ էինք: Մինչև Զրաբերդ հայաչէն գեղը դնում էինք դաշտավայր: Վ դէպի հիւսիս: Բայց այստեղից պիտի ծռուէինք դէպի արևելք և բարձրանայինք դէպի Գեղարդ տանող լեռները: Մինչև Գառնի ճշմարիտ էր դժուարութիւններ ունէր, բայց այնքան չէին այդ դժուարութիւնները: Ինչպէս Եկարադրել էին մեզ: Գոտուրութիւնն այն էր, որ տեղ տեղ մենք ստիպուած էինք կառքից վայր իջնելու և հետիոտն գնալու: Մենք ամենին չզգացինք, թէ ինչպէս երեսուն վերստ անցնելով՝ Գառնի հասանք: Զանապարհին մերթ Օրմանեանի, մերթ Սրուանձտեանի հետ նստած՝ հետաքրքրական զրոյցի մէջ ժամանակը քաղաքական զրոյցի մէջ անցնում: Դատ յաջող դէպք էր, որ ազգային հասարակական կեանքի խնդիրներին անտարբեր մարդը մտքի բանասիրութիւնը գոհացնէ: Ամեն ժամանակ այսպիսի ուղիկներով չէ կարելի պատահալ, ուղիկներին որոնք աշխարհահեղեղ, աշխարհատես լինելով հանդերձ, վերջին ժամանակներում ազգի մէջ պատահած նշանաւոր անցքերի հետ անմիջական յարաբերութիւն ունեցած էին իրենց պաշտօնով:

Օրմանեանը և Սրուանձտեանը կարող էին յափշտակել ոչ միայն մի նման սոսկական մարդին, այլ և իստերին, որոնք հմուտ մարդիկ համբաւ էին վայելում: Նրանք ժամ չէ որ և երբ օր ևս մեր ճանապարհը շարունակուէր, դարձեալ մարդ կափուստը ժամանակի սղութեան վերայ, հարցնելու, իմանալու, խօսելու նիւթերի պակասութիւնն չէր լինի: Յարմար առիթ էր, որ նրանց թեմերի մէջ վերջերս պատահած անցքերի վերայ ստոյգ տեղեկութիւն առնէինք և կամ իմացածնիս վերաբերուէինք: Պէտք է արդեօք յիշել, որ ի դէմս այդ Սրուանձտեանի՝ մեր ընկերակիցն էր «Ռոստ Աղբարի» (Համալ) — Հոտովի՝ հայրենախօս հեղինակը, որ այնպիսի զովարար թարմութիւն էր չնչն մեր գրականութեան մէջ, Մեր վայելչութիւնը կատարեալ էր: Երբ մենք Սրուանձտեանի հեղինակութիւններով յափշտակուած ու հիացած մարդը, նրա հետ անձամբ ծանօթանալով չէր հիասթափւիլու: Առածը թէ և խրատ է տալիս՝ թէ «քաջի անտեր իմացի, իրեն մի տեսնի», սակայն Սրուանձտեանի վերաբերմամբ համոզուեցանք, որ այս անգամ այդ առածը արտուղութիւն է ունեցել:

Արեւ արդէն մայր էր մտել, որ հասանք Գառնի: Դարձեալ ճանապարհը, թէ գիշերել ճանապարհի դժուարութիւնը մեզ կատկածի մէջ էր ձգում: Բայց ինչպէս մնալ, երբ հաւատարմանում են, որ շատ շատ մի ժամուայ ճանապարհ է և անվտանգ: Բանի մէջ մտած չէ այս երգը և անծանօթ է Ռուսիայի գրասէրներին: Հրատարակուած է «Սիօն» ամսագրի մէջ (1874 թ. ԺԱ. ամսատետրում), որ մեր մտ տարածուած էր: Վատ չէր լինի, եթէ «Սիօն»-ի պատուաբան հրատարակիչը «Հայաստանի չինական խնդիրները» երգը — ամբողջովն ծանօթացնէր հայ հասարակութեան:

Կարելի է կէտ նպատակի հասնել — Գեղարդայ վանքը, կառավարներն ուղում են քշել դնալ: Մեր դերն այստեղ կրաւորական էր: Նիթէ կառավարը վստահ է, մենք ինչ իրաւունք ունէինք խօսելու: Զգուշութեան համար միայն հարկ համարեցինք մի ձիււոր առաջ առնել: Եւ հարկաւոր է ասել, որ մեր առաջնորդը մեզ մեծ ծառայութիւն ցրեց տուեց: Մենք գնում էինք ամենաթանկ խաւարի մէջ՝ թէ մեզ և թէ կառավարներին բողբոջին անյայտ ճանապարհով: Բայց ինչպէս զարհուրելի և վտանգաւոր ճանապարհ: Մթութեան մէջ մենք ոչինչ չէինք տեսնում: Նշմարում էինք միայն, որ ձախ կողմում սեպած Ժառնիկ են, որոնց հետ կառքը չիվում է, իսկ աջ կողմում՝ անդադար Աղբարի առնելի մանչիւնը: Հետեւալ օրն, նոյն ճանապարհով՝ վերադառնալիս մենք իմացանք մեր յանդիմութեան ատոմձաւոր: Ինչպէս մեր թեմի կառքերը դիմացել են այդ առապար ճանապարհին, որ ամեն բողբոջ ստացած ցնցումներին կամ մի անդադար քայլից՝ կարող էին անդուզը գործի և մեր ոսկորներին դերեզման բանալ: Ո՞վ որ ծանօթ է այս ճանապարհին՝ նա կասէ, որ մեր արածը անշուրջ յանդիմութիւն էր: Խնդրագրութիւն, և եթէ ողջ առողջ հասնէ ենք՝ այդ մի երկնային չորհրդ էր: Հիմարիտ է, որ ողջութեամբ հասանք Գեղարդայ վանքը, բայց ինչ չարաբանքով և ինչ անտանիկ երկրով: Մեր խնդիրները սկսեցինք զգալ, երբ արդէն բաւականին հեռացել էինք: Բայց վերադառնալ անհնարին էր: Վերադառնալու համար պիտի վայր իջնէինք: Բայց ինչեւր այդպիսի առապար ճանապարհով առաւել վտանգաւոր է, քան չարձաբանալը: Ժամը տասնմէկն էր, որ մենք հասանք Գեղարդ: Նրանք ամբողջ ժամ մահուան երկրորդ և տագնապ մեզ պաշարել էր: Հասանք բոլորովին ուժասպառ, անհնարին խոնջացած: Հարկաւոր վերստ ճանապարհ եմ կորել ձիով: Դիւնի, անձերի, ստեղծող քամիների ժամանակ՝ բայց այդպէս երեք գաղթած չէին: Նիթէ Սրուանձտեանը, որ այդ տեսակ ճանապարհներին սովոր մարդ է, բոլորովին յոգնել է, մեզ համար էլ աւելորդ է ասել, Բարեբաղդար մեր մէջ զուարթ ու անհկուռ մնացել է իմ ուղեկից պ. Ա. Դատուրեանցը, որ կարծես թէ ունի հոգու համար սոսկաւորութեան պաշտօն: Երանա առել: Վաճառ ծառայողը արդէն քնի մէջ էին: Անակրէտն ու Ռուստեանները համար, որոնք մահուան տագնապով կէտ գիշերին եկել էին վանքի խաղաղ քունը խողովում՝ սպասուորի կարիքը մեծ էր: Դատ էինք քաջուում, որ մենք երկուստեանք իրենք ընկած, տեսնում էինք: Թէ ինչպէս այդ պատկառելի անձը ժրութեամբ զբաղուած է մեր հանգստութեան հոգով:

(Կը շարունակուի)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Բուրգասում տեղապահ զօրքր տունով մեր-բողարական պատերազմում Սիւնիքի մօտ բողարական բանակի տարած յաղթանակի տարեգրքը, մեծ հանդէս է կատարել: Հանդէսից յետոյ բոլոր սպաները նաւահանգստում, բաց օդի մէջ ձախ են նստել և խմել են անկախ Բողարիտի և Թագաւոր Ալեքսանդրի կենացը: Զաչից յետոյ չորհակալական հեռագիր են խփել իշ. Ալեքսանդրին և յոյս:

են յայտնել նրան կրկին Բողարիտում տեսնելու: — Գերմանական լրագրիները խօսելով գնեթալ կառավարի և ռուսական բոլոր զիջումապակական ներկայացուցիչների Բողարիտից հեռանալու մասին, ուրախութիւն են յայտնում: Երբ գործերը այսուհետեւ կարգի կմտնեն, և միևնույն ժամանակ զարմանում են, թէ ինչի ուսուցողականներին Ռուսիան Գերմանիայի հովանաւորութեան տակ չէ դրել ինչպէս սկզբում մտադիր էր, այլ Ֆրանսիային յանձնեց այդ հովանաւորութիւնը:

— Սօֆիայից հեռագրում են «Hera»-ին, որ հինգ հոգուց կազմուած պատգամաւորութեան գլուխ անցած՝ Սոսյանովը գնում է իշխան Ալեքսանդրի մօտ: — Բիւրգասից լրագրիներին հեռագրում են, որ Սերբիայի Միլան թագաւորը Պետո է գնում: — Վեննայից ստացուած հեռագիրները հաղորդում են, որ Վեննայի գերմանական զեպան պրինց Վէյսսը Պետո է գնացել: — «Pest-Lloyd»-ը հերքում է այն լուրը, իր թէ Անգլիայի և Աւստրիա-Ունգարիայի մէջ գրաւոր դաշն է կազմուած: — «Fremdenblatt»-ը հաղորդում է, որ Աւստրիա-Ունգարիան յանձն է առնում Բողարիտի և Արեւելեան Ռուսիայի օրինական ճանապարհով միացնելու սկզբնաւորութիւնը: — «Boston Herald»-ը հաղորդում է, որ Ֆրանսիական կառավարութիւնը մի քանի գործարանների 1/2 միլիօն զօլարի գնակ է ապսպրել իսկ կապած պայմանի համեմատ օրական 500 հատ նոր ձեռք, պատրաստ հրացաններ հասցնում են Ֆրանսիական սահմանը: — Վեննայից «H. Br.»-ին հեռագրում են, որ Անգլիան Սոսյանի հետ մասնաւոր համաձայնութեան գաղով մտադիր է Անգլիայի գերիշխանութիւնը հաստատել Եգիպտոսի վերայ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Կանանց թշնամի» — Վեննայում գեկտեմբերի 6-ից պիտի սկսուի հրատարակուել մի հանդէս «Կանանց թշնամի» օտարոտի վերնագրով: Այդ թիւթի ծրագրի մէջ ասուած է, որ «թշնամի» պէտք է իսկապէս «բարեկամ» լինի կանանց, Նա ղինուած է միայն կանանց խնդիրները դէմ և պիտի աշխատի որ տղամարդիկ ազատուին կանանց ծառայելու լծից: \*\*

Ութ տուն ամեայ մեռնող ծերուկի տան և օթ ամեայ այրին: Անցեալները վարչապետի կաթօլիկ հողերականներից մի մօտ գիշերով գալիս են մարդիկ և խնդրում են, որ ներկայ լինի մի 80 ամեայ ծերուկի մահուան: Քահանան, իրաւ որ, զնաց և տեսաւ որ ծերունին մեռնում է: Բայց որքան զարմացաւ, եւ երբ ծերուկը նրան յայտնեց,

որ ուղում է պատկուել մի 17-ամեայ օրիորդի հետ, որը հենց այդտեղ, հիւանդի գլխի մօտ էր կանգնած: Քահանան սկզբում հրաժարվում էր նրանց պատկուել, բայց երբ ներկայ եղող բժիշկը հաւատացրեց, որ հիւանդը հաղել թէ կէս ժամ կեանք ունենայ, այն ժամանակ միայն համաձայնեցաւ պատկի խորհուրդը կատարելու: Նոյն գիշերը, առաւօտեան դէմ, «երիտասարդ» փեսան աւանդեց հոգին բոլոր կարողութիւնը իւր 17 ամեայ կնոջը թողնելով:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-Ի

ՀԻՒՄՈՐԻՍՏԻՆ ԳՈՐԻՍԿԱՆԻՈՒԹԻՒՆԻՑ 17 Նոյեմբերի Գերմանական կայսերական բանակը գիշերումը բարձրացրեց. — մուրհակների գեղման համար 3 1/2 — 4 օր, պետական թղթերը գրաւ առնելով իրաւասութիւնը 4-ից 4 1/2 օր, իսկ միւս բոլորային արժէք ունեցողները գրաւ առնելով 4 1/2 — 5 օր:

Բէյլստագի նախագահական բւլետենը ընդունելով Վիլհելմ կայսրը յօյս յայտնեց, որ զօրագունքը մեծացնելու նախագիծը կընդունուի և վստահութիւն յայտնեց, որ խաղաղութիւնը կը պահպանուի:

18 Նոյեմբերի ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԻ. «Новое Время» իբր լուր հաղորդում է, որ դատաւորական հաստատութիւնների փակ դռներով վարած գաղտնի շրջանը ընդլայնելու օրինադիւր, առ այժմ վճռուած է անփոփոխ թողնել:

ՊԵՏ. Ունգարական զեկէզացիալում երէկ հարց եղաւ, թէ ճշմարիտ է, որ Ռուսիան առաջարկում է Բ. Դրան, որ Մինգրէլիայի իշխանին Արեւելեան-Ռուսիայի ընդհանուր նահանգապետ նշանակէ: Կառավարութեան նախագահը պատասխանեց, որ կառավարութեան յայտնի չէ այդ՝ սակայն այդպիսի մի բան կարելի է միայն Բերլինի դաշնադրութեան հիման վերայ և բոլոր մեծ պետութիւնների համաձայնութեամբ:

Խոնդիր-հրատարակիչ ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

40 ԳԵՍՏՈՎԱՆ  
Ս. ՍՈՒԻ ԵՒ ԸՆԿ.  
(Ա. 4707) 51—39

ՅԲՆԱՍԻՍԿԱՆ ՆԱԽԳԵՍՏՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԵՆԻ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն Մարտիլի և Բաթումի մէջ: Զորքը շարժի, նոյեմբերի 26-ին, «Մինգրէլի» (Mingrelie) չորհեւում, նաւապետ «Յիբոյն» (Jiboin) Բաթումից կը դնայ Տրապիզոն, Սուրու, Սամսոն, Կ. Պոլս և Մարտիլ: Տեղեկութիւնների համար գիմել ընկերութեան գործակալներին Բաթումում պ. ԳԱՐԱՆԻՍԻՆ, Թիֆլիսում պ. ԲԵՆՈՒՆ, նախկին գալերէյա Սըրբուխների № 103. 4—3